

Dno VAASA/769/00.04.00/2020

251 § Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Kaupunginhallitus

21.9.2020

251

Perusturvajohtaja Jukka Kentala, puh. 040 7183 660, jukka.kentala(at)vaasa.fi
Erityisasiantuntija Sari Tarvonen, puh. 040 3575 795, sari.tarvonen(at)vaasa.fi

Liitteet Sosiaali- ja terveysministeriö, lausuntopyyntö 15.06.2020, VN/8871/2019
Vaasan kaupungin vastaukset Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön 15.06.2020, VN/8871/2019 liittyvään kyselyyn

Lausuntopyynnön kohteena olevalla hallituksen esitysluonnoksella ehdotettaisiin säädettäväksi uuden hallintotason perustamisen ja toiminnan kannalta keskeiset lait, joita olisivat maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, laki pelastustoimen järjestämisestä sekä niiden yhteinen voimaannolaki, maakuntien rahoituslaki sekä ehdotukset kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön, verolainsäädännön, maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskevan lainsäädännön sekä eräiden yleishallintoa koskevien lakien muuttamiseksi. Perustettaville uusille maakunnille siirrettäisiin vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä.

Vaasan kaupungin lausunto

Yleistä

Lausuttavana olevat lakiluonnokset perustuvat pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman sosiaali- ja terveystalouden rakenneuudistusta koskevien linjausten mukaiseen sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen järjestämisen kokoamiseen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille sote-maakunnille. Esitysluonnoksen mukaan Suomeen muodostetaan 21 sote-maakuntaa. Uudellamaalla sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu poikkeaisi muun maan ratkaisusta siten, että neljän Uudenmaan sote-maakunnan lisäksi Helsingin kaupungilla olisi tehtävien järjestämisvastuu.

Vaasan kaupunki kiinnittää huomiota erityisesti kuntien ja kaupunkien näkökulmaan, joka on valmistelussa jäänyt liian vähälle huomiolle. Kuntia ei ole otettu mukaan uudistuksen valmisteluun ja tästä syystä on tärkeää, että lausuntokierroksella esiin nousevat puutteet ja muutostarpeet otetaan aidosti jatkovalmistelussa huomioon. Kaupunki pitää sote-uudistusta tarpeellisena ja kannattaa uudistukselle asetettuja tavoitteita.

Hyvää ja huonoa

Uudistuksen sisällöllisen laajuuden selkeämpi rajaaminen kahteen toimialaan sekä luopuminen laajasta sote-palveluita koskevasta valinnanvapausmallista, järjestämis- ja tuottamistehtävien lakisääteisestä erottamisesta sekä eräistä tukipalveluista ja toimitilojen hallinnoinnista vastaavista kansallisista palvelukeskuksista ja niiden käyttövelvoitteista

on järkevää. Myös erilliskorjausten toteuttaminen pääkaupunkiseudulle ja Uudellemaalle on perusteltua. Ongelmallisena Vaasan kaupunki näkee, että esitetyt keinot eivät riittävällä tavalla varmista sote-palveluiden ja kuntien vastuulla olevien peruspalveluiden välistä yhteistyötä. Tämä voi vaarantaa uudistuksen tavoitteeksi asetetun hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamista koskevan tavoitteen toteutumisen, erityisesti suurissa kaupungeissa ja kasvavilla kaupunkiseuduilla. Myöskään esitysluonnoksiin sisältyvät rakenteelliset ratkaisut sekä palveluiden ja rahoituksen ohjausjärjestelmä eivät vielä riittävästi turvaa uudistuksen tavoitteiden toteutumista. Vaasan kaupunki kiinnittää erityistä huomiota uudistuksen rahoitusratkaisun ja sen vaikutuksiin kuntien elinvoimaan, jota ei ole riittävästi arvioitu. Uudistus heikentää olennaisesti kuntien ja kaupunkien investointikykyä ja rahoitusasemaa. Uudistukselle asetettu aikataulutavoite (1.1.2023) sisältää useita merkittäviä riskejä erityisesti hajanaisesta lähtötilanteesta lähtevien sote-maakuntien osalta. Esityksessä ei ole huomioitu erikseen sellaisten maakuntien tilannetta ja valmistelua, jotka ovat integraatiopäätöksen jo osaltaan tehneet. Pohjanmaalla on päätetty toteuttaa vapaa-ehtoinen integraatio vuoden 2022 alusta. Ehdotuksen peruslähtökohtana on maakunnan ja kunnan tehtävien täydellinen eriyttäminen. Ehdotukset eivät mahdollista sote-maakuntien ja kuntien itsehallintoon luontevasti kuuluvaa mahdollisuutta sopia työnjaosta ja tehtävänsiirroista niissä tehtävissä ja tapauksissa, joissa se on tarkoituksenmukaista. Vaasan kaupungin näkemyksen mukaan myös kuntien ja sote-maakunnan muun yhteistyön varmistamiseen tulisi lakiluonnoksissa kiinnittää voimakkaammin huomiota. Nykyinen esitys ei huomioi riittävästi tätä ns. horisontaali-integraatiota.

Rahoitus monella tavoin ongelmallinen

Uudistuksen rahoitusratkaisu ja tätä koskevat valinnat johtavat tilanteeseen, jossa käytännössä kaikki uudistuksesta aiheutuvat talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntiin ja kuntatalous yksin toimii näiden muutosvaikutusten tasaajana. Uudistus muuttaa kaikkien kuntien verotuloja ja valtionosuutta ja voi aiheuttaa suuria muutoksia kunnan verotulojen ja valtionosuuksien suhteeseen sekä kuntien talouden tasapainoon ja rahoitusasemaan. Tätä ei voida vallitsevassa kuntatalouden tilanteessa ja koronaepidemian vaikutukset huomioiden pitää hyväksyttävänä. Vaasan kaupunki pitää välttämättömänä, että uudistuksen aikataulua tai lakiluonnoksessa esitettyjä laskentavuotia muutetaan. Toinen vaihtoehto on, että siirto- ja tasausmekanismien laskennassa käytettävistä tiedoista erotetaan luotettavasti koronaepidemian vaikutus sekä tuloihin että menoihin. Uudistuksen toimeenpanosta aiheutuu myös merkittäviä muutoskustannuksia sote-maakunnille ja kunnille. Näitä muutoskustannuksista ei ole esitetty riittävän luotettavaa arviota, minkä vuoksi arvioita tulisi tarkentaa yhdessä kuntatoimijoiden kanssa. Maakuntien rahoituslaissa on liian vahva painotus tarvevakioituun rahoitukseen. Koska ei ole olemassa tieteellistä näyttöä tämän luotettavuudelle arvioinnissa, olisi ollut hyödyllistä miettiä vaihtoehtoisia rahoitusvaihtoehtoja. Rahoituksen kriteerit ja painoarvot edellyttävät nykyistä luotettavampaa tietopohjaa. Myöskään alueilla joissa on jo saavutettu merkittäviä hyvinvointituloksia täytyisi järjestelmän olla myös tätä kannustava. Myöskään pelastustoimen rahoituksessa maakuntien väliset riskierot €/ as. eivät ole nykyisellä laskentamenetelmällä puolusteltavissa.

Omaisuusjärjestelyt ja kunnille jäävät toimitilat

Ehdotettu kunnille maksettavan kompensaation laukaiseva taloudellisten menetysten raja-arvo (0,7 prosenttiyksikköä laskennallisesta kunnallisveron korotustarpeesta) on Kuntaliiton näkemyksen mukaan liian korkea. Korvaus tulisi myöntää, jos kunnan

taloudellinen menetys on vähintään kolme miljoonaa euroa tai se vastaa vähintään 0,25 prosenttiyksikön laskennallista korotustarvetta kunnan tuloveroprosenttiin. Kuntien näkökulmasta keskeinen kysymys uudistuksen voimaantullessa on kuntien omistukseen jäävien toimitilojen käyttö siirtymäkauden vuokrajärjestelyn (3+1 vuotta) jälkeen ja vuokrataso siirtymäkaudella. Keskeinen ongelma kuntien näkökulmasta on se, että ne joutuvat olemaan pitkään epätietoisia siitä, tulevatko sote-maakunnat hyödyntämään tiloja siirtymäkauden jälkeen. Lisäksi sote-maakuntien investointeja koskevaa rahoitus- ja ohjausjärjestelmää tulisi kehittää siten, että sote-maakunnille muodostuisi mahdollisuus hankkia kunnilta omistukseensa palvelutoiminnassa tarvittavia toimitiloja.

Sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen järjestäminen ja ohjaus

Lakiluonnoksissa monia tavoitteiden saavuttamisen kannalta epätarkoituksenmukaisia esityksiä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouden hankkimista yksityiseltä palveluntuottajalta rajoittavat säädökset, epätarkasti määritelty riittävän oman tuotannon velvoite sekä useissa kohdissa tarpeettoman tiukka niin sosiaali- ja terveystaloutta kuin pelastustoimeakin koskeva valtion ohjaus rajoittavat sote-maakuntien itsehallintoa ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja voivat johtaa tehottomiin ja epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin.

Vaasan kaupungin vastaukset lausuntoon liittyvän kyselyn osalta ovat oheisessa liitteessä.

Toimialajohtaja JK

Kaupunginhallitus hyväksyy edellä esitetyn lausunnon toimitettavaksi sosiaali- ja terveystalouden ministeriön kirjaamoon.

Päätös Hyväksyttiin.